

Περί μεταμοσχεύσεων ανθρωπίνων οργάνων (Γέροντας Παΐσιος ο Αγιορείτης)

Date : Αυγούστου 25, 2006

Και περί του θέματος αυτού, και ιδίως της όψεώς του «εγκεφαλικός θάνατος και πτωματικά μοσχεύματα», ο λόγος και ο αντίλογος, και συνεπώς και οι προβληματισμοί των πιστών, ήσαν σε πολύ μικροτέρα έντασιν προ δεκαετίας και πλέον -που ήταν μεταξύ μας ο Γέροντας- από όσον σήμερα. Αυτή είναι η αιτία που οι σχετικές μαρτυρίες περί της θέσεώς του είναι ολίγες. Έτσι, αρχικώς σκεφθήκαμε να μη συμπεριλάβωμε το περί μεταμοσχεύσεων πρόβλημα στην αναφορά μας αυτή. Κυρίως όμως οι παρακάτω λόγοι μας ανάγκασαν τελικά να μεταβάλλωμε λογισμόν:

1. Οι οξύτερες αντιπαραθέσεις μεταξύ των διαφωνούντων -μέχρι σημείου να εκτοξεύωνται, ευθέως ή πλαγίως, βαρείς χαρακτηρισμοί-, αλλά και η προσπάθεια επιβολής της μιας μερίδος επί της ετέρας δια της ισχύος της εξουσίας -ίσως και της αριθμητικής υπεροχής- και όχι βάσει επιχειρημάτων αληθείας. (*)

2. Η εξής ορθοτάτη παρατήρησις του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου κ. κ. Ιεροθέου στην σχετικήν εισήγησίν του προς την Ιεράν Σύνοδον της Ιεραρχίας: Επειδή η ζωή της Εκκλησίας καθορίζεται από την δράση και την ενέργεια των αγίων και επειδή η Εκκλησία προχωρεί στην ιστορία με τα βήματα των αγίων, γι' αυτό και θα περιμένουμε και τέτοιες αντιδράσεις (δηλαδή, ως δοτών) αγιασμένων ανθρώπων, για να δώσουμε το στίγμα αντιμετώπισεως του προβλήματος των μεταμοσχεύσεων" (Ε.κ.Μ., σ. 358). Ήδη ο Σεβ. κατέθεσε προηγουμένως μία περίπτωσιν "ενός συγχρόνου θεουμένου" αρνητικήν για το θέμα μας. Επίσης, θα δούμε κατωτέρω ότι και ο μακαριστός Γέρον Πορφύριος είχε την ιδίαν με τον πατέρα Παΐσιον αρνητικήν τοποθέτησιν.

3. Ο και κυριώτερος λόγος: Η παρερμηνεία -οπωσδήποτε, πιστεύομε, ασυνείδητη- που έγινε στην ακόλουθη φράσι του Γέροντος : "Αυτό που λέει η καρδιά μου είναι να πάρω το μαχαίρι, να την κόψω κομματάκια, να την μοιράσω στον κόσμο και υστέρα να πεθάνω " (**). Ενώ, δηλαδή, είναι ολοφάνερο ότι η φράσις ελέχθη μεταφορικά -μα πώς ήταν δυνατόν να έχη νόημα κυριολεκτικά (!)- παρερμηνευθείσα από μερικούς και συνδεθείσα με την προβληματική του «εγκεφαλικού θανάτου» και με την αυτοκτονίαν-αυτοθυσίαν, αποδίδει στον Γέροντα την ακριβώς αντίθετη τοποθέτησιν δια το εν λόγω θέμα από εκείνην που πρέσβευε, δίδασκε και εφήρμοζε. Καθόσον έχει τεραστίαν διαφοράν το: "Λέει η καρδιά μου να πάρω το μαχαίρι να την κόψω...", δηλαδή, έχω την διάθεσιν, επιθυμώ, είμαι πρόθυμος, λαχταρώ -αν θέλετε- να πεθάνω χάριν των αδελφών μου, από το: "Παίρνω το μαχαίρι και την κόβω ", δηλαδή, αυτοκτονώ-αυτοθυσιάζομαι (***)).

Και το μεν πρώτον ο μακαριστός Γέρον το θεωρούσε ως ύψιστον βαθμόν αγάπης, το δε δεύτερον ως ανεπίτρεπτον παρέμβασιν αντιστρατευομένην το δημιουργικόν έργον του Θεού. Γι' αυτό, το δεύτερον ουδέ καν διενεόθη να πράξη. Αντίθετα όλη η ζωή του, από νεότητος έως της κοιμήσεώς του, εχαρακτηρίζετο από το πρώτον - ως στρατιώτης, αντικαθιστώντας άλλους σε επικίνδυνες πολεμικές επιχειρήσεις ή διακινδυνεύοντας για να τους σώση από τα χέρια του εχθρού με ανθρωπίνως ελάχιστες πιθανότητες σωτηρίας· ως μοναχός, στραγγίζοντας και την τελευταία σταγόνα της αντοχής του, αρχικά δια της αιματηρής υπακοής του και στην συνέχεια παρηγορώντας και βοηθώντας πονεμένους· ως προσευχόμενος και εισακουόμενος και λαμβάνων ο ίδιος την ανίατον ασθένειαν του καρκίνου από πάσχοντα αδελφόν και, το ύψιστον πάντων, ως ποθών και ευχόμενος κατά Παύλον να κολασθή ο ίδιος «υπέρ των αδελφών του» (Βλ. Ρωμ. θ', 3).

Ύστερα από τα -μακροσκελή ίσως, αλλά αναγκαία κατά τη γνώμη μας- εισαγωγικά αυτά, παραθέτομε αυθεντικήν μαρτυρίαν περί της σχετικής τοποθετήσεως του Γέροντος:

Ο σεβαστός αγιορείτης Ιερομόναχος και πνευματικός Γρηγόριος, εκ του στενοτάτου περιβάλλοντός του, ερώτησε τον πατέρα Παΐσιον για το θέμα των μεταμοσχεύσεων και τα συναφή με αυτό αναφυόμενα προβλήματα. Ο Γέροντας απαντώντας επέτρεψε μεν την μεταμόσχευσιν ενός εκ των διπλών οργάνων (****), αλλ' απέκλεισε κατηγορηματικώς την αφαίρεσιν και μεταμόσχευσιν οργάνων αναγκαίων δια την επιβίωσιν, σε οποιαδήποτε περίπτωσιν (*****), αφού δι' αυτής προξενείται η θανάτωσις του δότη. Χρησιμοποίησε μάλιστα δια κατοχύρωσιν της θέσεώς του τα ακόλουθα δύο επιχειρήματα:

Πρώτον, ότι αποτελεί ανεπίτρεπτον παρέμβασιν αντιστρατευομένην το δημιουργικόν έργον του Θεού, από την μια θανατώνοντας τον δότη, και από την άλλην δημιουργώντας μας την έπαρσιν για την «ζωοποίησην» του λήπτου.

Και δεύτερον, ότι θα γίνει αιτία εφευρέσεως τρόπων να σκοτώνουν τους ασθενείς, για να τους πάρουν τα όργανά τους.

Θεωρούμε ότι ο μακαριστός Γέροντας με την ανωτέρω φωτισμένην και διορατικήν θέσιν του έδωσε σαφή απάντησιν προς όλους τους υποστηρικτάς των μεταμοσχεύσεων από «εγκεφαλικά νεκρούς». Καθ' όσον:

I. Θεωρεί και τον «εγκεφαλικά νεκρό» ως ζώντα (Εφ' όσον την κάθε περίπτωσιν αφαιρέσεως οργάνων αναγκαίων δι' επιβίωσιν την χαρακτηρίζει ως θανάτωσιν του δότη).

II. Απαντά (δια του πρώτου επιχειρήματος) σε όσους -εξαναγκασμένοι από τις αντίθετες θεολογικές και ιατρικές θέσεις- «υπερέβησαν» δήθεν το πρόβλημα (αν, δηλαδή, ο «εγκεφαλικά νεκρός» είναι ζων ή νεκρός βιολογικά) -το οποίον και ονομάζουν δυτικό σχολαστικισμό (!)- και αντιπροβάλλουν την δήθεν «αγάπη» και «θυσία» του «εγκεφαλικά νεκρού» (οι οποίες όμως στην πραγματικότητα είναι και

ασυνείδητες και ανύπαρκτες και μάλλον ταυτόσημες της ευθανασίας, και, κατά τον χαρακτηρισμόν του Γέροντος: "ανεπίτρεπτος παρέμβασις αντιστρατευομένη το δημιουργικόν έργον του Θεού").

III. Προορά (δια του δευτέρου επιχειρήματος) ότι η πρακτική αυτή (των μεταμοσχεύσεων από «εγκεφαλικά νεκρούς») θα αποτελέσει κακήν αρχήν και αιτίαν εφευρέσεως και άλλων τρόπων να αφαιρούν την ζωήν των ανθρώπων, δια να λάβουν τα όργανά τους (π.χ. από ασθενείς που ευρίσκονται εις μόνιμον «φυτικήν» κατάστασιν, από ανεγκέφαλα νεογνά, δια της νομιμοποιήσεως της ευθανασίας κ.ά.) Επίσης, θα θέλαμε ν' αναφέρωμε ότι ο Γέροντας επιπλέον θεωρούσε την «δωρεά» οργάνων μετά θάνατον και ως στερουμένην ουσιαστικής ηθικής αξίας. Έτσι, όταν υψηλόβαθμος δημόσιος ανήρ δήλωσε ως δωρητής οργάνων, ο π. Παΐσιος σχολίασε απαξιωτικώς το γεγονός.

Τέλος, θα πρέπει να προστεθή ότι, συμφώνως προς μαρτυρίαν του ανωτέρω ιερομονάχου, και ο μακαριστός Γέρον Πορφύριος είχε την ιδίαν τοποθέτησιν επί του θέματος των μεταμοσχεύσεων με την του πατρός Παΐσιου.

Σημειώσεις:

(*) Έχομε φυσικά υπ' όψιν μας τον τόμον «Εκκλησία και μεταμοσχεύσεις», που εξεπόνησε η ειδική συνοδική επιτροπή επί της Βιοηθικής, αλλά, πέραν των αντιφάσεων που υπάρχουν σ' αυτόν, παρατηρείται πολλάκις και μία σαφής επιφυλακτικότητα, διαφοροποιήσις και ενίοτε και αντίθεσις προς τας βασικάς θέσεις της επιτροπής, επί της ηθικής των μεταμοσχεύσεων, τις οποίες και εδέχθη σε πρώτη φάσι -όχι όμως και ως τελικήν επίσημον θέσιν και εκκλησιαστική «άποψιν» και τοποθέτησιν- η Ιερά Σύνοδος (βλ. σ. 20 του αναφερθέντος τόμου) (στο εξής Ε.κ.Μ.). Νομίζομε ότι εκ των συμπεριλαμβανομένων εις τον τόμον κειμένων ιδιαιτέραν βαρύτητα έχει η εισήγησις του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ναυπάκτου κ. κ. Ιεροθέου στην Ιερά Σύνοδον της Ιεραρχίας.

Παρ' ότι αρχικώς ο Σεβασμιώτατος χαρακτήρισε το κείμενο της Επιτροπής ως «καταπληκτικό», στην συνέχεια φαίνεται τελείως το αντίθετο (Προσωπικώς εκτιμούμε ότι πρόκειται για μια τακτική του Σεβ., που εφήρμοσε και σε άλλες περιπτώσεις -λ.χ. στο ζήτημα της αναγνώσεως των λειτουργικών ευχών εις επήκοον του λαού, στο ζήτημα της εκκλησιαστικής υποδοχής του πάπα στην χώρα μας κ.α.-, δια της οποίας με χαρακτηριστικήν ταπείνωσιν και ευγένειαν δηλώνει την αντίθεσίν του). Εκ της εισηγήσεώς του επισημαίνομε:

α') Προβληματίζεται ακόμη και γενικώτερα ως προς τις μεταμοσχεύσεις (όχι, δηλαδή, μόνον «των πτωματικών μοσχευμάτων») εξ αφορμής κυρίως των εξής:

(1) Μιας εμπειρίας ενός συγχρόνου θεουμένου ανθρώπου (Ε.κ.Μ., σ. 356). Εικάζομε από τα συμφραζόμενα ότι πρόκειται περί του μακαριστού γέροντος Σωφρονίου

Σαχάρωφ. Υπάρχει άλλωστε περί αυτού και η πληροφορία ότι είχε απεριφράστως δηλώσει: "Ούτε δίδω όργανα, ούτε παίρνω".

(2) Θεωρώντας ότι και "πολλοί σύγχρονοι άγιοι που έχουν ζωντανή κοινωνία με τον Χριστό" θα αντιμετώπιζαν ομοίως το θέμα (ενθ. αν.).

β') Οξύτερος καθίσταται ο προβληματισμός του στις περιπτώσεις «εγκεφαλικά νεκρών» δοτών:

(1) Υπογραμμίζει την "διάσταση μεταξύ των ιατρών γύρω από το θέμα πότε επέρχεται ο θάνατος" (Ε.κ.Μ., σ. 341)

(2) Σαφώς δέχεται ότι: "Και όταν μερικά όργανα κινούνται με υποστηρικτικές ενέργειες και τότε εξακολουθεί να ενεργή η ψυχή μέσα στον άνθρωπο, εφ' όσον ενεργεί σε άλλο υγιές σωματικό όργανο. Πάντως, όσο ο νους του ανθρώπου βρίσκεται, έστω και υπολειπόμενων των οργάνων του σώματος, μέσα στο σώμα, μπορεί να μην λειτουργεί η διανοητική λειτουργία, η μνήμη ή ίσως και η αίσθηση, αλλά εφ' όσον λειτουργεί η καρδιά, λειτουργεί η νοερά ενέργεια του ανθρώπου. Αυτό σημαίνει ότι τότε ο άνθρωπος μπορεί να μην έχει συνείδηση του περιβάλλοντος κόσμου, μπορεί να μη σκέπτεται, μπορεί να μην αισθάνεται ή ακόμη μπορεί αμυδρώς να αντιλαμβάνεται, αλλ' όμως υπάρχει η ψυχή και είναι δυνατόν να έχει κοινωνία με τον Θεό. Και βέβαια, εάν έχει συνηθίσει στην ζωή του να προσεύχεται, τότε η νοερά του ενέργεια βρίσκεται σε μεγάλη ένταση, δηλαδή ο άνθρωπος έχει αδιάλειπτη προσευχή" (Ε.κ.Μ., σ. 359)

(3) Θέτει μερικά καίρια ερωτήματα: "Πώς επεμβαίνουμε βίαια σε έναν άνθρωπο, του οποίου δεν λειτουργούν μερικές εγκεφαλικές λειτουργίες, αλλά επειδή λειτουργεί η καρδιά και υπάρχει ακόμη η ψυχή, ο άνθρωπος αισθάνεται;" (Ε.κ.Μ., σ. 361)

"Μήπως τον βίαιο χωρισμό της ψυχής από το σώμα τον κάνουμε ακόμη βιαιότερο και επομένως μεγαλώνουμε τον πόνο της ψυχής, όταν λαμβάνουμε τα όργανα του σώματος, ενώ ακόμη ζει ο άνθρωπος;" (ενθ. αν.)

"...μήπως στεκόμαστε λίγο ανάλγητοι απέναντι του ψυχορραγούντος και μήπως δεν σεβόμαστε τις πλέον συγκλονιστικές προσωπικές πλευρές της ζωής του;" (ενθ. αν.)

"Μήπως η υιοθέτηση σκληρών επιλογών, έστω για την παράταση της ζωής ενός άλλου ανθρώπου, εκλαμβάνεται ως βίαιη ενέργεια και μία ιδιότυπη «δολοφονία»;" (ενθ. αν.)

(4) Είναι κατηγορηματικός στο ότι: "Η Εκκλησία πρέπει να σταθή αρνητικά απέναντι σε περιπτώσεις που προϋποτίθεται η δια της αφαιρέσεως των οργάνων, θανάτωση των δοτών" (Ε.κ.Μ., σ. 364)

Πέραν όμως του Σεβασμιωτάτου, δεν δίδεται ο λόγος σε πλήθος οξέως διαφωνού-

ντων, τόσον εκ του θεολογικού όσον και εκ του ιατρικού κόσμου. Εξ όσων ενθυμούμεθα από την μικράν ενασχόλησίν μας με το θέμα, αναφέρομεν εκ μεν των πρώτων τους: π. Θεόκλητον Διονυσιάτην, π. Στυλιανόν Καρπαθίου (ο οποίος μαρτυρεί και για την αρνητικήν τοποθέτησιν έναντι του εγκεφαλικού θανάτου του Σεβ. Μητροπολίτου Αλεξανδρουπόλεως -τότε και νυν Θεσσαλονίκης- κ. κ. Ανθίμου), π. Λουκά Τσιούτσικα, π. Κωνσταντίνον Στρατηγόπουλον, καθηγητήν κ. Ιωάννην Κορναράκη κ.α. Εκ δε των δευτέρων τους καθηγητάς ιατρικής κ. Κωνσταντίνον Καρακατσάνην και κ. Εμμανουήλ Παναγόπουλον, υποστηριζομένους από αρκετούς "εγκρίτους συναδέλφους τους, πανεπιστημιακούς διδασκάλους" (κατά την ομολογίαν του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου κ.κ. Χριστοδούλου).

(**) Γ. Παϊσίου Αγιορείτου, ΛΟΓΟΙ Α', Σουρωτή Θεσσαλονίκης, 1998, σ. 23

(***) Νομίζομε ότι ακριβώς αυτό το σημείον δεν έχει προσεχθεί από όσους επικαλούνται παραδείγματα αγίων και αγιογραφικά χωρία δια να κατοχυρώσουν με αυτά την θέσι τους.

Έτσι, τόσον η σφοδρά επιθυμία του Αββά Αγάθωνος να δώση το υγιές σώμα του και να λάβη σώμα λεπρού, όσον και η διάθεσις των Γαλατών να προσφέρουν τους οφθαλμούς των, αν ήταν δυνατόν, στον Απόστολο Παύλο -πέραν του ότι δεν πρόκειται δια θυσίαν ζωής, αλλά θυσίαν υγείας και μελών- παραμένουν επιθυμία και διάθεσις. Ομοίως παρωράθη ότι και σε όλα τα προβαλλόμενα χωρία -και στο θεωρούμενον από των επικαλουμένων αυτό ως ισχυρότατον και ακαταμάχητον: "οφείλομεν υπέρ των αδελφών τας ψυχάς τιθέναι" (Α'. Ιωαν. γ', 16)- χρησιμοποιείται το ρήμα 'τίθημι' και όχι 'θύω'. Το οποίον μπορεί να ερμηνευθή ως: προσφέρω, διαθέτω, θέτω εις κίνδυνον χάριν του πλησίον την ζωή μου· την αναθέτω με θυσιαστική διάθεσιν στην βούλησιν και στα χέρια του Θεού (ο οποίος εν τη Πανσοφία Του μπορεί να δεχθή ή όχι την προσφορά μου, ή και εν τη Παντοδυναμία Του να θαυματοουργήση σώζοντας αμφοτέρους), όχι όμως και ως: θυσιάζω τελεσιδικώς, σφετεριζόμενος την θείαν εξουσίαν και βάζοντας ο ίδιος τέρμα στην ζωήν μου. (Και αν σοφιστικά παρατηρηθή ότι και ο δότης δεν βάζει ο ίδιος τέλος στην ζωήν του, αλλά την θέτει στην διάθεσιν του ιατρού, θα απαντήσωμε ότι με το σόφισμα αυτό απλώς μετατίθενται οι ευθύνες, αλλά και συγχρόνως, όχι απλώς αμνηστεύεται ο ιατρός, αλλά και εξαναγκάζεται να γίνη θύτης.)

Συμφώνως προς τα ανωτέρω και ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών κ.κ. Χριστόδουλος ορθότατα προ ετών (1991, ως Μητροπολίτης Δημητριάδος), σε ομιλίαν του καταχωρισμένην εις τον προαναφερθέντα τόμον (Ε.κ.Μ., σ. 233-250), εδέχετο ότι: "...β) Επιτρέπεται η αφαίρεση μόνον διδύμων οργάνων, ώστε να μη τεθή σε κίνδυνο η ζωή του δότη και εφ' όσον το απομένον όργανον είναι υγιές" (ενθ. αν., σ. 246), ουδέ καν υποψιαζόμενος (βλ. ιδίως το τελευταίο τμήμα της ομιλίας) τα σήμερα υποστηριζόμενα περί επιτρεπομένης και εξυμνουμένης δήθεν αυτοθυσίας-αυτοκτονίας (!).

(****) Υπάρχουν και άλλες 2-3 μαρτυρίες, κατά τις οποίες ο Γέροντας δεν εναντιώθη στην λήψιν ενός εκ των διπλών οργάνων (συγκεκριμένα: νεφρού και οφθαλμού) εκουσίως προσφερομένου από υγιή δότη.

(*****) Εννοείται, φυσικά, και στην περίπτωση των «εγκεφαλικά νεκρών». Ή μάλλον ακριβέστερον, η σχετική απαγόρευσις του Γέροντος (δια λήψιν οργάνων αναγκαίων προς επιβίωσιν) αφορούσε αποκλειστικά περιπτώσεις μεταμοσχεύσεων από «εγκεφαλικά νεκρούς» δότας· καθόσον η σήμερον υπό τίνων υποστηριζομένη δυνατότης προσφοράς τοιούτων οργάνων (αναγκαίων δι' επιβίωσιν) από υγιείς δότας (τουτέστιν η αυτοθυσία-αυτοκτονία των δοτών αυτών) ήτο προ15ετίας (ότε περίπου εγένετο η συζήτησις) αδιανόητος και υπ' ουδενός υποστηριζομένη, και συνεπώς η απαγόρευσις της αυτονόητος. Ούτε, δηλαδή, τότε ήτο δυνατόν ο ερωτών ιερομόναχος να ερωτήσῃ δι' από υγιείς δότας, λήψιν οργάνων αναγκαίων δι' επιβίωσιν, ούτε και ο Γέροντας να απαγορεύσῃ κάτι που αυτονοήτως ήτο απηγορευμένον. Άρα η απαγόρευσις στο σημείον αυτό αφορούσε αποκλειστικά περιπτώσεις «εγκεφαλικά νεκρών» δοτών.

(Από το βιβλίο "**Μαρτυρίες Προσκυνητών. Γέροντας Παΐσιος ο Αγιορείτης. 1924-1994**", Εκδόσεις "ΑΓΙΟΤΟΚΟΣ ΚΑΠΠΑΔΟΚΙΑ", Επιμέλεια: Νικόλαος Δ. Ζουρνατζόγλου, Επισμηναγός Ε.Α., Κεφ. Δ': Μαρτυρίες Αγιορείτου Μοναχού Η., σελ. 121-126)